

Beteckning: HRV:C09:24

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Gefle Baptistförsamling 1880-1906
Social sammansättning och moralisk disciplinering

Andreas Backström
Juni 2009

C-uppsats, 15 högskolepoäng
Religionsvetenskap

Religionsvetenskap med inriktning mot historiska perspektiv C
Handledare: Sten O Karlsson

Sammanfattning

Backström, Andreas (2009). *Gefle Baptistförsamling: Social sammansättning och moralisk disciplinering*: C-uppsats, Religionsvetenskap. Gävle: Högskolan i Gävle, Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap.

Min hypotes är att Gefle Baptistförsamlingen borde vara en arbetarförsamling. Mitt huvudsyfte är att göra en social klassificering av Gefle Baptistförsamling vad gäller klass, kön och ålder. Ett annat syfte är att undersöka vad Gefle Baptistförsamling ansåg vara viktig information om sina medlemmar samt att undersöka om vilka medlemmar som blev uteslutna från församlingen och varför. Klassificeringsschemat har hämtats från Sven Lundkvist och tillägg på schemat har gjorts av mig själv och Udd. Arbetarklassen utgjorde liksom kvinnorna en stor majoritet i församlingen, medan styrelsen utgjordes av män, troligen från medelklassen. Snittåldern hos medlemmarna stiger markant under en 20 års period. Det är framförallt unga män från arbetarklassen som blir uteslutna ur församlingen för världsliga nöjen och synd. Avhållsamhet från alkohol, sex och nöjen så som kortspel predikas från församlingen. Församlingen skapade egna moraliska lagar som inte gällde det övriga i samhället. Det var viktigast för församlingen att veta när och var medlemmarna blivit döpta samt medlemmarnas namn. Från år 1880 fram till någon gång under 1890-talet var det viktigt för församlingen att veta männens yrke samt kvinnornas yrke eller civilstånd, någon gång under 1890-talet slutar församlingen bry sig om medlemmarnas yrke och istället blev det civilståndet som avgjorde medlemmarnas ”karakter”.

Nyckelord: Gefle Baptistförsamling, frikyrkohistoria, frikyrkor, folkrörelser

Innehållsförteckning

1.1 INLEDNING	4
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	5
1.2.1 SYFTE.....	5
1.2.2 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	5
1.3 BAKGRUND	5
1.3.1 FOLKRÖRELSEBEGREPPET.....	6
2 METODBESKRIVNING	6
2.1 SOCIALKLASSIFICERING.....	6
2.1.2 ÅLDERSTRUKTUR.....	10
2.2 METODDISKUSSION.....	10
3.1 VAL AV EMPIRISKT EXEMPEL	11
3.1.1 BAPTISMENS HISTORIA OCH TRO.....	12
3.1.2 GEFLE BAPTISTFÖRSAMLING.....	13
3.1.3 AVGRÄNSNINGAR.....	13
4 TEORETISKA REFERENSER OCH TIDIGARE FORSKNING	14
4.1 TEORI.....	14
4.1.1 FORSKNING.....	15
5 RESULTAT	17
5.1 KÄLLOR - KÄLLKRITIK.....	17
5.2 GEFLE BAPTISTFÖRSAMLING SOCIAL SAMMANSÄTTNING.....	20
5.3 SAMMANFATTADE RESULTAT.....	23
5.4 UTESLUTNINGAR OCH UTTRÄDE UR GEFLE BAPTISTFÖRSAMLING.....	24
5.5 SAMMANFATTANDE RESULTAT.....	31
5.6 ÅLDERSSTRUKTUREN INOM GEFLE BAPTISTFÖRSAMLING.....	33
5.7 SAMMANFATTANDE RESULTAT.....	33
5.8 DEN SOCIAL SAMMANSÄTTNINGEN I GEFLE BAPTISTFÖRSAMLING.....	34
5.9 SAMMANFATTADE RESULTAT.....	34
5.10 INFORMATION OM MEDLEMMARNA.....	35
5.11 SAMMANFATTANDE RESULTAT.....	36
5.12 JUNGFRU- OCH YNGLINGAFÖRENINGEN.....	36
5.13 SAMMANFATTANDE RESULTAT.....	37
6 AVSLUTNING	38
6.1 SLUTSATSER.....	38
6.2 SLUTDISKUSSION.....	40
8 KÄLL – OCH LITTERATURFÖRTECKNING	44
8.1 OTRYCKTA KÄLLOR.....	44
8.2 TRYCKTA KÄLLOR.....	44
8.3 MUNTLLIG INFORMATION.....	44
8.4 LITTERATUR.....	44
8.5 INTERNET REFERENSER.....	45

1.1 Inledning

”Kristen tro och kristet liv är ett gemenskapliv kring en gemensam tro”, så beskriver baptisterna sig själva i sin krönika *Tro, frihet, gemenskap: Svensk baptism genom 150 år*.¹

Religionssociologen Göran Gustafsson påvisar att modern forskning om frikyrkorna inte studerat dem i sin helhet utan att enbart specifika delar har undersökts, vilket skapar ett ”hål” i helhetskunskapen om frikyrkorna.² Mitt mål med denna uppsats är att *fylla på* forskningsläget kring frikyrkorna i Gävle genom att undersöka Gefle Baptistförsamlings sociala sammansättning under åren 1880-1906.

Åqvist visar att Baptismen vände sig emot det svenska samhället och dess struktur under 1800-talets sista årtionde med den Svenska Kyrkan som en upprätthållare av hierarkier. De vände sig emot att kyrkan var en maktfaktor i samhället och betonade ett enkelt församlingliv med många sammankomster och en stark gemenskap. De ville skapa en mer individanpassad religion.³ Alla medlemmar hade rösträtt i Gefle Baptistförsamling medan kvinnorna inte hade rösträtt i Gävles övriga frikyrkoförsamlingar.⁴ Baptister har ofta kämpat för att skapa ett mer demokratiskt samhälle t ex så var Martin Luther King baptist.⁵ Att demokratin var mer utvecklad i Gefle Baptistförsamling än i övriga frikyrkoförsamlingar i Gävle borde ha lett till att det var fler människor från arbetarklassen som sökte sig till baptisterna än till t ex metodisterna och missionsförbundet. Jag tror att de människor som huvudsakligen utgör arbetarklassen är människor som flyttat från landsbygden till staden. Dessa människor har lämnat gemenskapen och tryggheten på landsbygden och de kommer till staden som vilsna och ensamma själar. Dessa människor har alltså blivit ”uppryckta från sina rötter” och söker en social trygghet och en gemenskap, vilket Gefle Baptistförsamling kan erbjuda. Det kan vara så att dessa människor inte brydde sig om eller bara accepterade församlingens moral och ideologi för att få ta del av vad församlingen erbjöd. Församlingen erbjöd medlemmarna en gemenskap och en social trygghet samt en möjlighet att få delta i en demokratisk process. Arbetarklassen ses i församlingen som individer som får delta på samma villkor som alla andra. Detta är andra faktorer som jag anser bidrar till att det borde vara fler arbetare som sökte sig Gefle Baptistförsamling än till övriga frikyrkoförsamlingar i Gävle. Min hypotes är att Gefle Baptistförsamling var en folklig församling.

¹ Åqvist (red) 1998 sid. 206

² Gustafsson 1997 sid. 71

³ Åqvist (red.) 1998 sid. 191

⁴ Udd 2005 sid. 12-14

⁵ <http://www.ne.se/enkel/baptism>

1.2 Syfte och frågeställningar

1.2.1 Syfte

Huvudsyftet med denna uppsats är att göra en social klassificering av Gefle Baptistförsamling vad gäller klass, kön och ålder.

Ett annat syfte är att undersöka vad Gefle Baptistförsamling ansåg var viktigt information om sina medlemmar samt att undersöka om vilka medlemmar som blev uteslutna från församlingen och varför.

1.2.2 Frågeställningar

- Hur såg klassammansättningen ut?
- Hur såg medlemsfördelningen ut mellan män och kvinnor?
- Hur såg åldersfördelningen ut?
- Hur många blev uteslutna från församling? Vilken klass, kön och ålder tillhörde det uteslutna? Finns anledningarna till uteslutningarna angivna?
- Vilken klass och vilket kön tillhörde församlings styrelse?
- Vilken information ansåg församling vara viktigt att dokumentera angående sina medlemmar? Finns det någon skillnad mellan män och kvinnor?
- Vad hade Jungfruföreningen och Ynglingaföreningen för funktion?

1.3 Bakgrund

Befolkningsökningen, den industriella revolutionen, och urbaniseringen är huvudorsakerna till att det svenska samhället förändrades från år 1850 och fram till år 1914. Under samma tid nådde även den ekonomiska, religiösa, politiska liberalismen och socialismen Sverige. Genom dessa faktorer föds de svenska folkrörelserna. Vissa av dem var bara små frön i samhällets jord medan andra var i full utveckling.⁶ Sverige började lämna jordbrukssamhället och övergick till ett industrisamhälle, i industrisamhället föddes arbetarklassen som etablerade sig som en ny, stor klass i samhället. Övergången från det gamla samhället till det nya samhället hade påbörjats.⁷ Väckelserörelsen spelade en viktig roll i övergången till det nya samhället, då

⁶ Lundkvist 1977 sid. 37

⁷ Lundkvist 1977 sid. 215-219

den bidrog till att demokratiseringsprocessen tog fart i Sverige. Väckelserörelsen var både politiskt medveten och aktiv.⁸

Under åren 1880-1910 utvecklades Gävle till en industristad där arbetarna utgjorde en stor majoritet av befolkningen och antalet invånare i staden ökade med runt tiotusen personer.⁹

Jag anser att den sociala sammansättningen i Gefle Baptistförsamling bör undersökas eftersom ett av en lärares uppdrag är att utbilda demokratiska medborgare.¹⁰ För att kunna genomföra detta uppdrag anser jag att det är viktigt för mig att veta vilka det vara som bidrog till skapandet av det demokratiska samhället vi lever i idag. Jag tror att många ungdomar i dagens samhälle förknippar begreppet frikyrkor med antingen konservativa kristna eller med händelser som Knutby-morden och att de inte känner till väckelserörelsens bakgrund som en av de rörelser som bidrog till att utveckla det svenska samhället till ett mer demokratiskt samhälle.

1.3.1 Folkrörelsebegreppet

Lundkvist presenterar ett väldigt snävt folkrörelsebegrepp där enbart de tre stora folkrörelserna (frikyrkorörelsen, arbetarrörelsen och nykterhetsrörelsen) ingår i begreppet. Jag definierar folkrörelsebegreppet som Lundkvist, men med idrottsrörelsen som tillägg. Detta motiverar jag med vad Jan Linderoth kommer fram till i sin avhandling *Idrottens väg till folkrörelse*. Lindroth konstaterar att idrottsrörelsen uppfyller alla kriterier han tagit fram gällande vad en folkrörelse är.¹¹

2 Metodbeskrivning

2.1 Socialklassificering

Jag kommer i huvudsak att använda mig av en kvantitativ metod i min undersökning, där den största delen av resultatet kommer att redovisas i tabellform. Den delen av min metod som kan kallas kvalitativ är undersökningen av Ynglinga- och Jungfruföreningens funktion, då svaret på den frågan kommer att tolkas utifrån två berättande källor.

Lundkvist presenterar en modell för att göra en social klassificering av en rörelse i sin avhandling, men den modellen tycker inte jag är lämplig att använda i min undersökning då

⁸ Lundkvist 1977 sid. 221-223

⁹ Palm 1982 sid. 130-131

¹⁰ Lpf94 sid. 3

¹¹ Lindroth 1974

den förbiser kvinnliga yrken. Lundkvist menar att den modellen kan användas i undersökningar där kvinnor ingår, men det håller jag inte med om. Lundkvist presenterar även en annan modell för social klassificering från ett migrationsprojekt i Uppsala. Denna modell har Udd använt i sin uppsats och den modellen kommer jag också använda i min undersökning. Klassificeringsschemat ser ut på följande vis:

I Överklass

A) Storföretagare

B) Högre tjänstemän

II Medelklass

A) Småföretagare inom industri och handel, hanverkare med mästartitel

B) Lägre tjänstemän, affärsanställda, arbetsledare

III Bönder och fiskare

Bönder, brukare, husägare, gårdsägare, fiskare samt arrendatorer

IV Yrkesarbetare

Hatverkare utan mästartitel och kvalificerade yrkesarbetare

V Arbetare

A) Okvalificerade arbetare inom industri och stadsnäring

B) Jordbruksarbetare och anställda inom husligt arbete

C) Man yrke okänt/ Ospecificerad¹²

Udd har lagt till fiskare i grupp tre och hon har lagt till gruppen VC. Udd har valt att tolka alla med icke angivet yrke som arbetslösa och placerat dessa i gruppen VC. Denna förklaring tycker jag är förenklad. Jag väljer istället att placera in män vars yrke inte är angett eller vars yrke inte går att utläsa i gruppen VC och döper gruppen till man yrke okänt/ospecificerad istället för arbetslösa.¹³ Det bör även nämnas att det absolut vanligast yrket som en församlingsmedlem hade var jungfru. Under 1880 och 1890-talet betydde begreppet jungfru

¹² Lundkvist 1977 sid. 103; Udd 2005 sid. 6-8

¹³ Udd 2005 sid. 7

någon som arbetade med husligt arbete och således har alla vars yrke är jungfru placerats i gruppen VB.¹⁴

Udd har även lagt till en grupp vid namn XX som har egna undergrupper, dessa grupper kommer jag att använda då denna grupp i huvudsak är anpassad för kvinnor och frikyrkorörelsen. Detta tillägg ser ut på följande vis:

XX Ospecificerade

- A) Religionstitlar
- B) Fruar och Madame
- C) Hustrur
- D) Giftnor utan titel fru eller hustru
- E) Änkor och änklingar
- F) Mamsell, fröken och ynglingar
- G) Kvinna yrke okänt/Ospecificerad¹⁵

De tillägg jag gjort på Udds modell är gruppen XXG, där placeras kvinnor in vars yrke eller civila status inte är angiven eller är okänd. Begreppet mamsell förekommer i matrikeln och placeras av mig in i gruppen XXF då mamsell är en beteckning på en ogift kvinna.¹⁶ Madame förekommer också i matrikeln och dessa har jag valt att placera in i gruppen XXB då madame betyder fru.¹⁷ Anledningen till att Udd har gett sitt tillägg benämningen XX är att gruppen inte ska ses som underordnad VI och V.¹⁸ Det kan mycket väl vara så att pastorn (som tillhör gruppen XXA) hade en betydligt högre status socialt inom församlingen än en man som tillhör grupp III, men att denna person hade en högre status både ekonomiskt och socialt i samhället. Jag vill också belysa att en affärsanställd kvinna inte hade lika hög status som en man som var arbetsledare, varken socialt eller ekonomiskt, trots att bägge två placeras in i gruppen 2B.

Torbjörn Andersson har i sin avhandling *Kung Fotboll* använt sig av migrationsprojektets klassificeringsschema och tolkat schemat på följande vis.

Överklass: Handlande, fabrikerare, näringsidkare (förutom hantverkare), ämbetsmän i allmän tjänst och akademisk utbildade utövare av fria yrken

¹⁴ Engström, Arkiv Gävleborg; <http://www.ne.se/lang/jungfru/218037>

¹⁵ Udd 2005 sid. 7-8

¹⁶ <http://www.ne.se/sok/mamsell?type=NE>

¹⁷ <http://www.ne.se/madame>; Engström, Arkiv Gävleborg

¹⁸ Udd 2005 sid. 7

Medelklass: Hantverkare, lägre tjänstemän, folkskolelärare, underofficerare, bokhållare, husägare och jordbrukare m.fl.

Arbetarklass: Fabrik – och hantverksarbetare, civila och kommunal betjänte (en offentligt anställd av lägre grad)¹⁹

Denna modell tycker jag är för enkel för att använda vid denna undersökning och den ser även till vis del bort från kvinnliga yrken. Dock kan det användas vid en diskussion om vilken samhällsklass som dominerade i Gefle Baptistförsamling. Då blir tolkningen följande: Grupp 1 A och 1B utgör överklassen, grupp 2A, 2B och grupp 3 utgör medelklassen, Grupp 4, grupp 5A och 5B utgör arbetarklassen medan grupp 5C samt grupperna XXA-G utgör ospecificerade medlemmar som inte kan placeras in i någon samhällsklass.

Kritik kan riktas mot det klassificeringsschema jag kommer att använda och hur Torbjörn Andersson tolkat detta. Vilken kritik kan då riktas? Att vissa människor som antagligen inte tillhörde samhällets överklass ändå placeras in i överklassen, t ex en handlande. Dessa arbetade medan den egentliga överklassen utgjordes av exempelvis den gamla adeln som levde på ”gamla” pengar och andra människor. Dessutom vet inte jag om den handlande hade många affärer eller var en enmansföretagare, i vilket fall så arbetade den handlande. Vidare så kan även arbetarklassen ses som de människor som enbart ”sålde” sin kropp för arbete och att t ex lägre kommunalarbetare inte sågs, varken av sig själva eller av samhället, som arbetarklass utan som lägre medelklass. Klassificeringsschemat kan alltså ge en felaktig bild av de olika samhällsklasserna och samhällets syn på vilka yrken som placerades i klasserna under 1880-talet. De med marxistisk historiesyn skulle starkt kritisera denna indelning. Detta klassificeringsschema är mer lämpligt att använda vid en studie som sker längre fram i tiden. Det är viktigt att komma ihåg att Sverige under 1800-talet lämnade det gamla ståndssamhället och att ett nytt klassamhälle var under uppbyggnad, detta kan leda till att yrkesindelningen blir missvisande. Men jag väljer ändå att använda detta klassificeringsschema, trots att det finns andra som skulle ha passat min undersökning bättre, för att jag ska kunna göra jämförelser med Udds, Lundkvists, Palms och Anderssons studier.

Jag kommer att använda en tabell för att redovisa svaret på hur den sociala sammansättningen såg ut i Gefle Baptistförsamling. Samma tabell kommer också att användas för att besvara frågan om vilka det var som blev uteslutna ur församlingen. Vidare kommer jag att kortfattat redogöra för de anledningar jag har funnit till uteslutningarna.

¹⁹ Andersson 2002 sid. 98, sid. 643

Frågan om Ynglinga- och Jungfruföreningens funktion finns med för att undersöka baptisternas egen syn på dessa två föreningar. Detta för att jag undrar över varför dessa föreningar fanns i församlingen? Behövde en församling med ungefär 400 medlemmar verkligen denna underförening för ungdomar, när människor inte fick bli medlemmar förrän de ansågs vara mogna nog att själva besluta om medlemskap.

2.1.2 Ålderstruktur

När det gäller åldersstrukturen i församlingen kommer jag att göra en undersökning om åldersstrukturen under åren 1880-1882 och samma studie med sin början år 1902 fram till att 332 medlemmar undersökts. Detta för att lika många medlemmar med 20 års mellanrum ska undersökas. Det blir alltså en jämförande studie inom församlingen om ålderstrukturen. Jag har valt att dela in medlemmarna i följande åldersgrupper, 15-30 år, 30-45 år samt 45 år och uppåt. En person kan inte ansluta sig till församlingen förrän den själv är mogen att fatta beslut om dop, därför har jag bedömt att 15 år är en bra avgränsning nedåt. Att jag valt åldern 15-30 år är för att jag anser personer i den åldern vara en ung vuxen, personer i åldern 30-45 anser jag vara äldre vuxna och personer över 45 år anser jag vara gamla. Denna indelning anser jag är lämplig för 1880- och 1890-talet, hade undersökningen gjorts i modernare tid så hade ålderindelning varit tvungen sett annorlunda ut är min uppfattning. Resultatet kommer att redovisas i tabellform.

2.2 Metoddiskussion

Eftersom jag valt en kvantitativ metod så bör mina frågeställningar besvaras i tabellform, jag tycker att klassificeringsschemat jag har valt passar väl för att besvara mitt huvudsyfte. Tilläggen jag har gjort i schemat gör att den sociala sammansättningen i Gefle Baptistförsamling synliggörs både vad det gäller klass och kön. Åldersstrukturen är en okomplicerad fråga som kommer att besvaras med en enkel tabell där en längre metodbeskrivning inte är nödvändig. Vad gäller Ynglinga- och Jungfruföreningen där en mer kvalitativ metod kommer användas för att besvara frågan om deras funktion, så är det viktigt att komma ihåg att resultatet för den frågan är tolkat utifrån baptisternas egen syn på föreningarna. Detta kan kritik riktas emot, gällande både metodval och åberopande av jubileumsböckerna som källa. När det gäller styrelsen sammansättning utifrån kön och klass så osynliggör både matrikeln och jubileumsboken klassperspektivet vilket gör att detta perspektiv inte går att redovisa utan att det bara kan tolkas. Däremot kommer könsammansättningen att redovisas.

Jag kunde ha valt en metod som liknar den Palm eller Udd använt, alltså undersökt hur en specifik klass eller ett köns ställning i en församling. Då hade min metod både blivit kvantitativ (insamling av statistik och sammanställning av statistisk) om t ex kvinnor eller arbetare och kvalitativ, där styrelseprotokoll studeras för att undersöka församlingens inställning till kvinnor eller arbetare. Sedan genomförs denna undersökning på flera församlingar och på detta sett kan jämförelserna mellan olika församlingar bli väldigt fruktbara och en intressant diskussion bör kunna föras. Denna metod har jag valt bort eftersom både Palm och Udd har gjort undersökningar med denna metod. Dessutom blir inte undersökningen speciellt djup då den som i Palms och Udds fall sker under ett år sedan samma studie tio år senare. Detta leder inte till en djupare kunskap om den sociala sammansättningen i en församling eller i flera församlingar under en längre period utan genererar framförallt eventuella skillnader och likheter mellan olika samfund.

Jag kunde ha valt en annan kvantitativ metod där jag jämför den sociala sammansättningen i en Baptistförsamling i en stad under en specifik period med den sociala sammansättningen i en Baptistförsamling på landsbygden under samma period. Denna metod skulle ge möjligheter till att se skillnader och likheter mellan stad och landsbygd. Jag kunde även ha valt en kvalitativ metod där jag undersökt vad en församling på landsbygden hade för åsikter kring några specifika frågor och sedan jämför detta med Gefle Baptistförsamlingens åsikter i samma frågor.

Mitt syfte styr min metod och jag anser att den metoden jag valt mycket väl hjälper mig att besvara både mitt syfte och mina frågeställningar. Det finns andra typer av metoder som både är kvalitativ och kvantitativ eller en kombination av dessa som går att använda för att undersöka frikyrkoförsamlingarna.

3.1 Val av empiriskt exempel

Mitt objekt Gefle Baptistförsamling blir jag tvungen att belysa utifrån två perspektiv. Dels makroperspektivet (den nationella delen av baptiströrelsen) och dels mikroperspektivet (Gefle Baptistförsamling). Jag väljer att inte se till den internationella delen av baptiströrelsen, då jag anser att den internationella baptiströrelsen inte är relevant för min undersökning som sker på det lokala planet och fokuserar på den sociala sammansättningen i en församling.

Den första baptistförsamlingen grundades i Sverige år 1848,²⁰ år 1873 fanns 222 baptistförsamlingar med sammanlagt 9678 medlemmar²¹, år 1900 fanns drygt 41000 baptister i Sverige.²² Således kan det konstateras att baptismen var otroligt expansiv i Sverige under åren 1873-1900.

Gefle Baptistförsamling hade år 1880 224 medlemmar, år 1900 hade församlingen 402 medlemmar och år 1905 fanns det 395 medlemmar i församlingen.²³ Medlemsantalet i församlingen ökade med nästan 100 procent under 20 år. Här bör tilläggas att medlemsantalet i Gefle Baptistförsamling är hämtat från Irving Palms avhandling och detta bekräftas av Andersson och Johansson i deras jubileumsskrift om Gefle Baptistförsamling. Kristina Udd menar att medlemsantalet året 1900 var 258 och hänvisar till Gefle Baptistförsamlings medlemsmatrikel. I detta fall så kommer jag att gå efter Palms linje då en avhandling bör vara mer pålitlig än en uppsats.²⁴ Jag anser även att det i den matrikel som Udd hänvisar till inte går att utläsa ett exakt antal medlemmar för ett exakt årtal.

3.1.1 Baptismens historia och tro

Baptismen betonade i sin början omvändelse, troendedop och församlingsgemenskap. Under 1850-talet så börjar baptismen att växa och utvecklas till en folkrörelse.²⁵ Med individanpassad religion menas att varje människa själv måste fatta ett eget beslut om medlemskap. Dock är detta det enda spåret av individualism inom baptismen, i övrigt är gemenskapen i församlingen otroligt viktig.²⁶ Högmässan fick sin frikyrkliga motsvarighet i förmiddagsgudstjänsten och på kvällen hölls möten som ofta var öppna för allmänheten. Inbjudan till omvändelse, avgörelse och förnyelse var tydliga inslag inom den tidiga baptismen. En vanligt förekommande process i början av baptismens historia var att för att bli medlem i en baptistförsamling så krävdes det att den sökande förde samtal med en speciellt utsedd kommitté, och för att slutligen bli medlem gjorde den sökande personen en bekännelse om omvändelse inför församlingen. Denna process genomfördes inte enbart för att testa bibelkunskaper utan framförallt för att undersöka den sökandes moral. I den tidiga baptismen skulle även människor akta sig för nöjeslivet som ansågs vara en del av synden. Om en

²⁰ <http://www.baptist.se/omoss.4.36c18fc710767b53215800011861.html>

²¹ Åqvist (red.) 1998 sid. 243

²² Cornell & Grenholm (red.) 1968 sid. 85

²³ Palm 1982 sid. 133

²⁴ Udd 2005 sid. 33; Andersson & Johansson sid.124

²⁵ Åqvist (red.) 1998 sid. 196

²⁶ Åqvist (red.) 1998 sid. 206

medlem deltog i nöjeslivet kunde det leda till att medlemmen blev utesluten ur församlingen.²⁷

3.1.2 Gefle Baptistförsamling

Våren 1856 kom den första baptistpredikanten till Gävle, men inte många ville lyssna till honom. Baptismens födelse i Gävle kan tillskrivas Näs Per Persson som den nionde april 1858 döpte några människor, samma år hade även sju stycken baptister flyttat till staden. Två dagar efter att Persson döpt dessa människor så träffades de nydöpta och de inflyttade baptisterna på ett möte där Gefle Baptistförsamling grundades. År 1873 fick församlingen sitt första egna kapell, där stannade församlingen i 31 år innan de år 1904 flyttade in i sin nuvarande kyrka, Immanuelskyrkan.²⁸ År 1906 bröt sig 22 medlemmar ur församlingen och bildade Gefle II Baptistförsamling.²⁹

3.1.3 Avgränsningar

Forskningsläget visar att många olika undersökningar har gjorts om väckelserörelsen och frikyrkoförsamlingar på nationell nivå och på lokal nivå, både i Gävle och på andra orter i Sverige. En social klassificering har under perioden 1900-1910 gjorts på samtliga församlingar i Gävle förutom på Gefle Baptistförsamling då källmaterialet, enligt både mig och Palm, inte erbjuder denna möjlighet. Udd gör ett försök för år 1900 som jag inte tycker ger ett representativt resultat. Under perioden 1880-1900 så har den sociala sammansättningen undersökts i Gävle metodistförsamling och Gävle missionsförbund. Under åren 1872 och 1877 är den sociala sammansättningen i SMF Gävle och EFS Gävle undersökt, och år 1880 är den sociala sammansättningen inom samtliga frikyrkor i Gävle undersökt.

Det finns alltså ett ”hål” i forskningsfältet att fylla igen vad gäller den sociala sammansättningen i Gefle Baptistförsamling under åren 1880-1900. Dessa år går att undersöka med det befintliga källmaterialet. Detta ”hål” har jag för avsikt att fylla igen med min undersökning. Min undersökning avser alltså att bredda forskningsfältet och jag hoppas att min forskning om Gefle Baptistförsamling skall leda till en bredare kunskap om frikyrkorna i Gävle under åren 1880-1906. En annan förhoppning är att min undersökning skall leda till att den sociala sammansättningen i Gefle Baptistförsamling kan jämföras med andra undersökningar om folkrörelserna i både Gävle och övriga Sverige.

²⁷ Åqvist (red.) 1998 sid. 190-210

²⁸ Kortfattad berättelse 1943 sid. 1-2

²⁹ Andersson & Johansson 1918 sid. 65

Min uppsats berör också enbart en församling till skillnad från Udds uppsats som berör samtliga frikyrkoförsamlingar i Gävle under två år med tio års mellanrum, medan min undersökning täcker en längre tidsperiod. Den skillnaden finns även gentemot Lundkvists och Palms lokala undersökningar. Fokus på min uppsats ligger enbart på en församling under en längre tidsperiod till skillnad från övriga undersökningar vilket borde leda till att en bredare kunskap om den sociala sammansättningen inom Gefle Baptistförsamling kan nås. Förutom Palms undersökning om det var någon arbetare som blev utesluten ur en frikyrkoförsamling för sin inblandning i klasskampen så har ingen av de övriga forskarna undersökt vilka det var som blev uteslutna och varför.

Vad det gäller tidsavgränsningen för min undersökning så valde jag 1880 som startår för att detta år slutar Fredlunds undersökning. Från och med år 1880 så saknas det kunskap om den sociala sammansättningen inom Gefle Baptistförsamling. Anledningen till att jag valt 1906 som slutår är för att det detta år bildades Gefle II Baptistförsamling av en utbrytargrupp från Gefle Baptistförsamling. Jag anser att baptisternas historia och situation i Gävle ändras detta år och därför anser jag det är ett bra år att avsluta min undersökning på. Ett annat argument för att undersökningen berör åren 1880-1906 är att antalet medlemmar i församlingen ständigt ökar från undersökningens början fram till år 1905 då medlemsantalet börjar sjunka med en liten marginal.³⁰

4 Teoretiska referenser och tidigare forskning

4.1 Teorier

Lundkvist presenterar sociologen Ferdinand Tönnies samhällsteori som handlar om begreppen *Gemeinschaft* och *Gesellschaft*. Det förstnämnda begreppet representerar det gamla ståndssamhället som består av få och diffusa enheter, där solidariteten förekom vertikalt och där rollerna var få. Det andra begreppet *Gesellschaft* representerar det nya klassamhället som består av många och specialiserade enheter där solidariteten förekom horisontalt, och där individen framhävdades och nya värde- och normsystem skapades. De svenska folkrörelserna har haft en viktig roll i det svenska samhällets övergång, från det gamla samhället till det nya. Lundkvist presenterar även en teori om att det framförallt var yrkesutbildade arbetare och den lägre medelklassen som hade en önskan om en förändring i samhällsstrukturen. Dessa människor samlades lättare än andra grupper i protest mot missförhållandena i samhället. De

³⁰ Palm 1982 sid. 133

samlades kring kollektiva mål och med en gemensam uppfattning, som de ofta fått under en stark emotionell påverkan. De hade gemensamma intressen som de ville främja, och de var i stånd att sätta upp rationella mål och göra avvägningar kring dessa. Den lägre medelklassen och de yrkesutbildade arbetarna sökte sig alltså till någon av de tre stora folkrörelserna för att uttrycka sina protester mot samhället och för att ändra samhällsstrukturen.³¹ Med överklassen drogs sig mer mot något inom religiöst fenomen som mysticism.³²

4.1.1 Forskning

Lundkvists undersökning om de tre stora folkrörelserna är viktig för denna uppsats. Lundkvist gör några lokala undersökningar om väckelserörelsen i Sverige. Där finns bl.a. Gävle EFS (Evangeliska fosterlandsstiftelsen) och Gävle SMF (Svenska missionsförbundet) med. Undersökningen visar att överklassen var i majoritet i EFS både år 1872 och år 1877, medan det i SMF är arbetarklassen som dominerar 1877. I Uppsala dominerar också överklassen inom EFS 1872 och i SMF år 1880. Däremot så visar undersökningen att arbetarklassen är dominant i Uppsala SMF år 1900-1920, likaså i Nyköpings Baptistförsamling 1890-1908, och denna tendens fortsätter i de övriga församlingarna som undersökts. Kvinnor dominerade anslutningen till församlingarna när det gäller kön och de tillhörde ofta en lägre socialklass än männen då de ofta arbetade med husligt arbete.³³ Lundkvist refereras av Gustafsson och han anser att Lundkvists resultat i redogörelse för den sociala sammansättningen av frikyrkoförsamlingarna inte är helt entydiga, men att det visar att arbetarklassen var stor i många församlingar.³⁴

Sten O Karlsson visar i sin bok *När industriarbetaren blev historia, Studier i svensk arbetarhistoria 1965-1995* att kritik har framkommit mot Lundkvist. Kritiken består av att Lundkvist fokuserade mer på den interna relationen mellan ledarna, medlemseliten och massan och inte relationerna mellan det nya samhällets klasser. En annan kritik är synen på att folkrörelserna fanns till för att skapa nya integrationsformer när de gamla raserats samt att rörelserna var med och bröt ner det gamla samhället, men samtidigt bidrog till att stabilisera ett nytt system.³⁵ Den kritiken anser jag vara relevant att redovisa då min uppsats utgår från Lundkvist i mycket. Det kan tänkas att kritiken kommer från marxistiskt håll.

³¹ Lundkvist 1977 sid. 215-219

³² Lundkvist 1977 sid. 21-23

³³ Lundkvist 1977 sid. 104-112, sid. 127

³⁴ Gustafsson 1997 sid. 83

³⁵ Karlsson 1998 sid. 57-58

I sin avhandling *Frikyrkorna, arbetarfrågan och klasskampen* undersöker Irving Palm förhållandet mellan frikyrkorna och klasskampen. Precis som Lundkvist så hänvisar Palm till industrialiseringen, urbaniseringen, befolkningsökningen och nya ideologier som anledningar till att samhället förändras och att folkrörelserna växer fram.³⁶ Hans slutsatser är att de centrala ledarna inom frikyrkorna till största delen hade samma åsikt som liberalerna angående arbetarklassens situation. Ledarna ansåg också att det inte var något konstigt i att det fanns fattiga och rika i samhället. Ledarna var också överens om att den socialism som var hämtad från Engels och Marx var ett hot mot religionen och därför måste motverkas. Men det finns exempel på ledare lokalt som tog ställning för arbetarna i klasskampsfrågan.³⁷

Palm gör i sin avhandling tre lokala undersökningar om frikyrkorörelsen var av en i Gävle. Den innehåller flera församlingar och undersökning sker för år 1900 sedan samma undersökning 10 år senare och fokuserar på arbetarnas roll och ställning i församlingarna. I hans försök att socialt klassificera frikyrkorna i Gävle finns inte Gefle Baptistförsamling med. Dessutom anser jag att hans sociala klassificeringsschema är bristande. Dock visar han att inom Gävle missionsförening och Gävles två metodistförsamlingar så sjönk antalet medlemmar som var arbetare mellan åren 1900-1910. Trots detta så tillhörde en stor del av församlingarnas medlemmar arbetarklassen.³⁸ Palm har även inget genusperspektiv med i sin avhandling vilket är förklarligt med tanke på hans syfte. Palm konstaterar också att ingen blivit utesluten ur församlingarna för sin inblandning i arbetarrörelsen.³⁹

En lokal undersökning som är värd att nämnas är Kristina Udds C-uppsats i historia som handlar om genus och den sociala sammansättningen i Gävles frikyrkor under 1900-talets första decennium. Hennes slutsats är att det var fler kvinnor som var medlemmar i Gävles frikyrkoförsamlingar än män och att arbetarklassen var den dominerande samhällsklassen.⁴⁰

Helmer Fredlunds bok *Väckelse i staden* var från början tänkt att bli en avhandling men den blev aldrig mer än ett manuskript. Den har dock omarbetats till en utgåva av Gävle Kulturhistoriska Förening. Fredlund vill belysa hur Svenska Kyrkan misslyckades att ta hand om alla de människor som flyttade till Gävle under 1870-talet. Vilket frikyrkoförsamlingarna lyckades med.⁴¹ Fredlund konstaterar att kvinnorna utgjorde en majoritet inom Gävles

³⁶ Palm 1982 sid. 17-25

³⁷ Palm 1982 sid. 128-129

³⁸ Palm 1982 sid. 132-143

³⁹ Palm 1982 sid. 132-143

⁴⁰ Udd 2005 sid. 40-41

⁴¹ Fredlund 1995 sid. 8-9

frikyrkor år 1880. Han konstatera också att de flesta männen som var medlem i någon av Gävles frikyrkor år 1880 antingen arbetade som hantverkare eller arbetare. Åldersstrukturen i Gävles frikyrkoförsamlingar dominerades år 1800 av personer i åldern 15-35 (31,2%), dock förekommer det ett stort antal personer med okänd ålder (33,5%).⁴²

Ingrid Åberg har skrivit en avhandling som heter *Förening och politik: Folk rörelsernas politiska aktivitet i Gävle under 1880-talet*. Undersökningen koncentreras till två aspekter, dels till folk rörelseorganisationernas sätt att delta i den politiska opposition och dels till makthavarnas taktik för att besvara utmaningen.⁴³ Åberg presenterar en tabell över männens yrkestillhörighet i Gefle Missionsförsamling och Gefle Metodistförsamling år 1889, som visar att arbetarklassen var i majoritet inom dessa två församlingar år 1889.⁴⁴

5 Resultat

5.1 Källor – Källkritik

Min huvudkälla i denna undersökning kommer att vara Gefle I Baptistförsamlings medlemsmatrikel 1880-1908. I matrikeln finns svaret på vilken ålder och vilket yrke och kön medlemmarna i församlingen hade. Det finns även angivet om och när en medlem blivit utesluten. Matrikeln är som jag uppfattar den inte indelad som ett modernt medlemsregister utan den är indelad i längre årsperioder som ser ut på följande sätt: 1880-1882, 1882-1884, 1884-1885, 1885-1886, 1886-1890, 1891-1901 och 1902-1908. Min undersökning kommer att ha samma årsindelning som matrikeln, då ett exakt årtal inte går att utläsas genom matrikeln. Ibland har uteslutna medlemmar fått ett streck dragit över sig och i vissa fall så har bläck spillts i matrikeln, detta kan leda till att medlemmen ifråga inte kan identifieras vad det gäller ålder, kön eller klass och då kommer medlemmen att placeras in i en grupp som benämns ospecificerade. Den i församlingen som upprätthöll medlemsregistret upphör nästan helt att fylla i yrke i mitten av perioden (medlem 663) 1891-1901. Av handstilen att döma så är det en ny person som tar över ansvaret att upprätthålla matrikeln. Detta leder i sin tur till att den sociala klassificeringen av församlingens medlemmar slutar i mitten av perioden 1891-1901, något exakt årtal går tyvärr inte att ange. Vidare leder detta till att en social klassificering av perioden 1902-1906 inte kommer att genomföras, då ett representativt

⁴² Fredlund 1995 sid. 76-77, sid. 89

⁴³ Åberg 1975 sid. 3

⁴⁴ Åberg 1975 sid. 114-115

resultat inte kan presenteras. Det finns även medlemmar vars yrke eller ålder inte är angivet, dessa kommer också att placeras i grupperna ospecificerade.⁴⁵

Här bör berättas att Gefle Baptistförsamling inte gjorde någon skillnad på de medlemmar som gick ur församlingen och de som blev uteslutna ur församlingen. I några få fall står det att medlemmen begärt utträde och i några fler fall står anledningen till uteslutningen angiven. Men i många fall finns inte anledningen till uteslutningen angiven och inte heller om medlemmen begärt utträdet själv. Det finns även angivet om en medlem bli återupptagen i församlingen. Om en medlem blivit utesluten ur församlingen men blivit återupptagen i samma del av matrikeln kommer denne inte att räknas med bland de uteslutna. Det kan även vara så att en person blivit utesluten under perioden 1880-1882 för att sedan bli återupptagen under perioden 1882-1884, denna person kommer då att räknas som utesluten då en uppföljning av alla uteslutna personer inte kan ske p.g.a. arbets- och tidsekonomiska skäl. Denna person kan också bli utesluten ytterligare en gång under undersökningsperioden.⁴⁶

Utöver medlemsmatrikeln kommer jag att använda mig av två andra källor i min undersökning och dessa är en jubileumsskrift (utgiven vid församlingens 60 års jubileum 1918) om Gefle I Baptistförsamling och *Tro, Frihet, Gemenskap, Svensk baptism genom 150 år* som är en modern jubileumsbok om baptismen. Dessa två källor användas framförallt för att reda ut vad Ynglinga- och Jungfruföreningen hade för funktion. Jubileumsboken kommer även att användas som källa för att kommentera en del saker rörande den sociala sammansättningen i församlingen och för att kommentera en del uteslutningar.

Det finns en källkritisk modell som historiker brukar använda för att analysera källmaterialet och den ser ut på följande vis:

- Äkthetskriteriet: Är källan det den utger sig för att vara?
- Tidskriteriet: Hur lång tid efter händelsen är källan nedskriven?
- Oberoende kriteriet: Bygger källan på någon annan källa?
- Tendenskriteriet: Har källan någon tendens politiskt, ideologiskt o.s.v.?⁴⁷

Denna modell ska jag nu använda för att analysera Gefle I Baptistförsamlings medlemsmatrikel. Vad gäller äkthetskriteriet anser jag inte att det finns någon anledning att ifrågasätta matrikeln. Vem skulle lägga ner tid och kraft för att förfalska detta material?

⁴⁵ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

⁴⁶ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

⁴⁷ Thurén 2005 sid. 13-14

Vad gäller tidskriteriet så är min uppfattning att så fort en person blivit döpt och på så vis blivit medlem i församlingen så har denne blivit inskriven i matrikeln. Det exakta år och datum när medlemmarna blivit döpta finnas alltid med i matrikeln, datum och år finns också ofta med vad gäller medlemmar som blivit uteslutna, återupptagna, dött eller när de flyttat från eller till församlingen. Detta tycker jag stärker tidskriteriet, och min tolkning är att det inte tog lång tid förrän den person som ansvarade för matrikeln skrev in vad som skett bland församlingens medlemmar. Matrikeln bygger inte på någon annan skriftlig källa, däremot bygger den på medlemmarnas och församlingens handlingar när det gäller dop och dylikt. Alltså på ett ögonvittne som sedan skriver vad som skett i matrikeln. Men i detta fall anser jag inte att ett ögonvittne (en sekundär källa) fäller matrikeln som en mindre trovärdig källa då det exempelvis inte är dopet i sig som beskrivs, utan enbart tiden för dopet som spelar roll.

När det gäller tendenskriteriet finns det en intressant aspekt att fundera kring. När en person blir utesluten ur församlingen skrivs ibland anledning in. Anledning till uteslutningen kan vara t ex ”otukt”, ”synd” eller ”ogudomligt leverne”. Väljer personen som upprätthåller matrikeln begreppet ”synd” för en utesluten medlem som den umgås privat med istället för otukt? Vem bestämmer anledningen som fylls i efter uteslutningen eller att det inte skrivs någonting? Detta tycker jag leder till att matrikeln möjligtvis kan ifrågasättas utifrån tendenskriteriet, men tendenskriteriet fäller inte hela matrikelns trovärdighet då denna kritik enbart gäller för uteslutningar från församlingen och inte hela matrikeln. Det kan även vara så att församlingens styrelse bestämde vilken anledning som skulle föras in efter en uteslutning och där det lämnas tomt i anmärkningsfältet så är det för att personen helt enkelt begärt utträde ur församlingen, slutade dyka upp på församlingens träffar eller att en anledning inte angetts av styrelsen.⁴⁸ Men tendensen i matrikeln är intressant i sig, då den verkligen visar församlingens syn på sina medlemmar.

Jubileumsböckerna ses inte av mig som en kvarleva eller en primärkälla utan som en berättande källa, vilket gör att de båda kan användas som källor.⁴⁹ Utgivandet av jubileumsboken om Gefle Baptistförsamling ligger relativt nära min undersökning tidsmässigt och borde som berättande källa ge en bild av hur församlingen uppfattade sig själva under 1910-talet. Medan den moderna jubileumsboken ger en central bild av hur baptisterna uppfattar sig själva och sin historia i dag.⁵⁰

⁴⁸ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

⁴⁹ Thurén 2005 sid. 13-14

⁵⁰ Andersson & Johansson 1918; Åqvist (red.) 1998

Det ska dock nämnas att dessa bägge källor fälls av tids -, tendens -, och beroendekriteriet men mitt syfte är som tidigare nämnt inte att använda dessa två böcker som primärkällor eller som en kvarleva, utan som berättande källor vilket hjälper mig att tolka och förstå mitt resultat bättre.

5.2 Gefle Baptistförsamlings sociala sammansättning

Tabell 1 Gefle Baptistförsamlings sociala sammansättning perioden 1880-1882

		Män	Kvinnor
I Överklass	A		
	B		
II medelklass	A	7	
	B	10	2
III Bönder och fiskare		3	
IV Yrkesarbetare		53	4
V Arbetare	A	51	2
	B	3	91
	C	10	
XX ospecificerade	A	6	
	B		56
	C		16
	D		
	E		7
	F		12
	G		3

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det denna period 193 kvinnliga medlemmar och 143 manliga medlemmar i församlingen.

Tabell 2 Gefle Baptistförsamlings sociala sammansättning perioden 1882-1884

		Män	Kvinnor
I Överklass	A		
	B		
II medelklass	A	6	
	B	11	4
III Bönder och fiskare		1	
IV Yrkesarbetare		54	4

V Arbetare	A	53	
	B	1	110
	C	8	
XX ospecificerade	A	6	
	B		49
	C		32
	D		
	E		12
	F	1	16
	G		6

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det denna period 233 kvinnliga medlemmar och 141 manliga medlemmar i församlingen.

Tabell 3 Gefle Baptistförsamlings sociala sammansättning perioden 1884-1885

		Män	Kvinnor
I Överklass	A		
	B		
II medelklass	A	8	
	B	14	1
III Bönder och fiskare		1	
IV Yrkesarbetare		47	2
V Arbetare	A	57	
	B	1	151
	C	6	
XX ospecificerade	A	4	
	B		10
	C		74
	D		
	E	1	8
	F	2	3
	G		1

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det denna period 252 kvinnliga medlemmar och 139 manliga medlemmar i församlingen.

Tabell 4 Gefle Baptistförsamlings sociala sammansättning perioden 1886-1890

		Män	Kvinnor
I Överklass	A	1	
	B		
II medelklass	A	11	
	B	11	3
III Bönder och fiskare		6	1
IV Yrkesarbetare		73	2
V Arbetare	A	61	3
	B	1	264
	C	13	
XX ospecificerade	A	4	
	B		23
	C		102
	D		
	E		20
	F	34	2
	G		10

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det denna period 430 kvinnliga medlemmar och 216 manliga medlemmar i församlingen.

Tabell 5 Gefle Baptistförsamlings sociala sammansättning perioden 1891-1901

		Män	Kvinnor
I Överklass	A	1	
	B	1	
II medelklass	A	10	
	B	7	2
III Bönder och fiskare		4	
IV Yrkesarbetare		62	7
V Arbetare	A	51	2
	B	2	266
	C	19	
XX ospecificerade	A	5	
	B		56
	C		68
	D		9

	E	2	32
	F	37	
	G		10

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1858-1908, Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det denna period (fram till medlem 663) 452 kvinnliga medlemmar och 201 manliga medlemmar i församlingen under perioden.

5.3 Sammanfattande resultat

Som tabellerna visar ovan utgör kvinnorna en stor majoritet av församlingens medlemmar. När det gäller klass så tillhör majoriteten av församlingens medlemmar arbetarklassen, medelklassen utgör en minoritet i församlingen medan överklassen nästan helt lyser med sin frånvaro. Fördelning mellan manliga medlemmar som tillhör arbetarklassen och medelklassen håller sig jämnt över undersökningsperioden, antal män i församling förändras inte nämnvärt under årens lopp i jämförelse med kvinnor. Det är framförallt anslutningen av kvinnor som ökar i församlingen. Dels är det gifta kvinnor som ansluter sig men i synnerhet är det kvinnor från den lägre arbetarklassen som söker sig till församlingen. Det kan även konstateras att gruppen män vars yrke är okänt också ökar ju längre fram i tiden undersökningen går. Dessutom börjar det under perioden 1891-1901 dyka upp gifta kvinnor utan epitetet fru eller hustru. En annan grupp som ökar markant från början till slutet av min undersökning är gruppen XXF och då framförallt ynglingar. Det kan alltså slås fast att det är arbetarklassen som dominerar i församlingen, med inslag från medelklassen medan överklassen saknas nästan helt. Det fanns betydligt fler kvinnor i församlingen än män, det är även antalet kvinnor som ökar mest i antal under undersökningsperioden.

Anledningen till att det fanns mer kvinnor än män i församlingen och att det var flest kvinnor som sökte sig till församlingen tror jag är att de i församlingen fick vara en del av en gemenskap med egna rättigheter. Alltså att de i församlingens liv hade mer rättigheter än de hade i samhället. En annan orsak kan vara att kvinnor sökte sig till församlingen för att komma undan det råa samhället med utbredd prostitution och alkoholmissbruk. I församlingen fanns morallagar som skyddade kvinnorna från detta. Församlingen blev alltså en tillflyktsort för framförallt kvinnor som ville söka hopp, gemenskap och trygghet i livet.

Jag tror även att detta resonemang kan användas för att förklara varför just arbetarklassen sökte sig till församlingen, men med vissa skillnader. I församlingen var en arbetare inte någon lägre "smutsig" person, utan en broder eller syster. De fick medverka i viktiga beslut på

samma villkor som övriga medlemmar och församlingen erbjöd dem hopp om ett bättre liv. Vare sig du var arbetare eller kvinna fick du alltså vara en del av en gemenskap där du inte värdesattes efter din ekonomiska status utan efter din förmåga att lyda församlingens morallagar. De gavs även en framtidstro och en förhoppning att genom denna tro så skulle deras liv bli bättre, antingen i detta livet eller i det nästa.

En intressant sak angående klass och kön som jag utläser i jubileumsboken från 1918 är att där nämns en del medlemmar för sina insatser i församlingen, framförallt manliga medlemmar men även några kvinnliga medlemmar nämns. Den benämningen som används på männen är broder och på kvinnorna syster. Pastorer och predikanter finns även som benämningar, alla som på något sätt haft en betydande position i församlingen nämns också, med benämningar som kassör, sekreterare, vice föreståndare osv. Dock finns det en medlem vars yrke är angivet och denna person är en grosshandlare som skänker pengar till byggandet av den nya kyrkan. Den person är en av få i föreningen som tillhör gruppen IA och detta tycker jag är en intressant iakttagelse.⁵¹ Begreppen broder och syster används inte alls i matrikeln, däremot finns pastor och predikant med som ”karakter”.

5.4 Uteslutningar och utträden från Gefle Baptistförsamling

Som beskrivs i bakgrunden så kunde en medlem bli utesluten för att den deltog i det syndiga nöjeslivet men även om en medlem på annat sätt misskötte sig. Att misskötta sig kunde vara att försöka bilda egna församlingar eller kritisera församlingen för att den t ex inte gav medlemmarna möjlighet att ”finna föda åt sina själar”. ”Uteslutning för oförsonlighet och egenrättfärdighet” kallades detta. En annan anledning till uteslutning kunde vara att en person missköt ett förtroendeuppdrag inom församlingen.⁵²

Här anser jag även det vara på sin plats att reda ut vad begreppen synd innebär. ”De sju dödssynderna, *sju mänskliga svagheter som ofta uppräknas i den kristna traditionen. De är: högmod, avund, vrede, girighet, leda, frosseri och sexuell lystnad*”⁵³ Detta är vad NE säger om de sju dödssynderna och det går då att tolkas som att medlemmar som blir uteslutna för synd alltså har begått någon av dessa synder. Men NE säger också att väckelserörelsen ”värderade vissa handlingar som mer syndiga och andra som mindre syndiga. Särskilt gällde det sådant som kännetecknade ”världsliga nöjen” och de ”oomvända”.⁵⁴ Enligt baptisterna

⁵¹ Andersson & Johansson 1918 sid.60; Se bakgrund

⁵² Andersson & Johansson 1918 sid. 52-53

⁵³ <http://www.ne.se/huvudsynder>

⁵⁴ <http://www.ne.se/lang/synd>

var alla som inte omvänt sig syndiga människor. Vilka av de sju dödssynderna kan appliceras på ”världsliga nöjen”? Ja alla, men vid användningen av begreppet synd så tolkar jag det som att en medlem framförallt hade visat upp en sexuell lystnad. Församlingen ansåg således att medlemmen ifråga varit lösaktig eller på annat sätt bettet sig sexuellt opassande. Men synd som bygger på ”världsliga nöjen” kan också vara aktiviteter så som dans, teater, kortspel och fotboll.

Tabell 6 Uteslutningar och utträden från Gefle Baptistförsamling perioden 1880-1882

		Män	Kvinnor
I Överklass	A		
	B		
II medelklass	A		
	B		
III Bönder och fiskare		1	
IV Yrkesarbetare			
V Arbetare	A	4	
	B		
	C	1	
XX ospecificerade	A		
	B		2
	C		
	D		
	E		
	F		1
	G		

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Under perioden är det 15 medlemmar i åldern 15-30 år som utesluts eller begär utträde, det är fyra medlemmar i åldern 30-45 år som uteslöts eller begärde utträde, två stycken medlemmar i ålder 45 år och uppåt som uteslöts eller begärde utträde och en person i okänd ålder som uteslöts eller begärde utträde. Under denna period så finns inte en enda anledning till uteslutningen eller utträdet angivet⁵⁵ vilket är förvånande då jag tror att det fanns anledningar till några av dessa utslutningar, men antagligen har den som upprätthåller matrikeln valt att inte föra in detta.

⁵⁵ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Tabell 7 Uteslutningar och utträden från Gefle Baptistförsamling perioden 1882-1884

		Män	Kvinnor
I Överklass	A		
	B		
II medelklass	A	1	
	B		
III Bönder och fiskare		1	
IV Yrkesarbetare		3	
V Arbetare	A	2	
	B		1
	C	3	
XX ospecificerade	A		
	B		3
	C		1
	D		
	E		
	F		1
	G		

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Under perioden är det tolv medlemmar i åldern 15-30 år som utesluts eller begärde utträde, det är tolv medlemmar i åldern 30-45 år som utesluts eller begärde utträde och ingen medlem i åldern 45 år och uppåt utesluts eller begärde utträde. Under perioden blir tre medlemmar uteslutna för ”ogudomligt leverne”, en av dessa har även använt sig av ”smädliga tillmälen om församlingen”.⁵⁶ Vad menas egentligen med ”ogudomligt leverne”? Jag tycker termen är väldigt svår att tolka, men ska jag göra ett försök så tror jag att medlemmarna tagit avstånd från bibeln eller från den moral som församlingen stod för.

Två medlemmar blir uteslutna för ”otukt”, dessa uteslutningar sker enligt mig antagligen för att medlemmarna haft sexuelltumgänge med en annan person utan att de har varit gifta. En medlem blir utesluten för ”okristligt leverne och handlande”, en medlem för att han ”bidragit till söndring i församlingen”. En kvinna blir utesluten för att hennes man blir utesluten. Denna uteslutning finner jag otroligt intressant. Trots att baptismen säger sig vara en demokratisk rörelse där alla mer eller mindre är likvärdiga så kan alltså en kvinnlig medlem bli utesluten för att hennes man har begått ett fel. Detta tycker jag visar på att trots att baptismen ska vara en demokratisk rörelse så fanns det ändå tydliga spår av det patriarkala samhället i

⁵⁶ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

församlingen. En kvinna kunde få sota för sin mans handlingar liksom sina egna, vilket enligt mig är odemokratiskt. En medlem blir utesluten för att han har ”trotsat församlingens beslut och förenat sig med godtemplarorden”. Om nu dryckenskap kunde vara en anledning till uteslutning varför blir då en medlem utesluten för att han förenat sig med godtemplarorden? Antagligen därför att församlingen ansåg att godtemplarorden hade världsliga mål, vilket inte låg i linje med församlingens egna mål. En medlem blir utesluten/begär utträde för att hon övergått till mormonerna. En medlem begärde utträde själv, men anledning till detta finns inte angivet.⁵⁷

Tabell 8 Uteslutningar och utträden från Gefle Baptistförsamling perioden 1884-1885

		Män	Kvinnor
I Överklass	A		
	B		
II medelklass	A	2	
	B	2	
III Bönder och fiskare			
IV Yrkesarbetare			
V Arbetare	A		
	B		14
	C	4	
XX ospecificerade	A		
	B		
	C		6
	D		
	E		
	F		
	G		

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Under perioden är det 26 medlemmar i åldern 15-30 år som utesluts eller begär utträde, det är åtta medlemmar i åldern 30-45 år som utesluts eller begär utträde och en medlem i åldern 45 år och uppåt utesluts eller begär utträde. Dessutom är det fyra personer vars ålder är okänd som utesluts eller begär utträde, samt en skolgosse som är 13 år utesluts. Skolgossen placeras in i gruppen män ospecificerade/yrke okänt (Grupp VC) i tabellen ovan. Vuxendop där den blivande medlemmen erkänner sin tro inför församlingen utgör en av grundstenarna i baptismen, vem har då bedömt denna 13 åring mogen att fatta detta beslut? Ingen aning, men

⁵⁷ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

det som kan sägas är att församlingen tydligt har handlat mot sina egna principer. Uteslutningen tyder också på att församlingen bedömt skolgossen fel. Men kan denna uteslutning ha skapat ett agg från denna gosse som gör att han tar avstånd från frikyrkorörelsen i framtiden? Detta är mycket möjligt. Under perioden blir en medlem utesluten för ”osanningar och för att han handlar emot församlingen och föreståndare”.⁵⁸ En blir utesluten för bristande deltagande, en medlem blir utesluten/begär utträde för att övergå till mormonerna och en annan begär utträde/blir utesluten för att hon övergår till en annan lära och tre stycken medlemmar begär själv utträde.⁵⁹

Tabell 9 Uteslutningar och utträden från Gefle Baptistförsamling perioden 1886-1890

		Män	Kvinnor
I Överklass	A		
	B		
II medelklass	A		
	B		
III Bönder och fiskare		1	
IV Yrkesarbetare			
V Arbetare	A	14	
	B	14	26
	C	3	
XX ospecificerade	A		
	B		1
	C		13
	D		
	E		
	F	5	
	G		

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Under perioden är det 37 medlemmar i åldern 15-30 år som utesluts eller begär utträde, det är 22 medlemmar i åldern 30-45 år som utesluts eller begär utträde och fem medlemmar i åldern 45 år och uppåt som utesluts eller begär utträde. Det är även 14 stycken medlemmar i okänd ålder som utesluts eller begär utträde. Under perioden utesluts en medlem för bristande deltagande, en medlem för giftermål, en medlem för ”kortspel m.m.”, en medlem för att den saknar flyttningsbetyg, en medlem för att den flyttat utan att ha lämnat in begäran om

⁵⁸ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

⁵⁹ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

flyttningsbetyg, en medlem för att den är ”borta från troslivet”, en medlem för att den övergivit församlingen, fyra medlemmar utesluts för dryckenskap, två medlemmar för syndfall, tre medlemmar för synd och en begär utträde efter påtryckningar från fadern.⁶⁰

Uteslutning för att inte medlemmen bett om ett flyttningsbetyg tycker jag är väldigt intressant. Medlemmen har ju uppenbarligen flyttat ifrån staden och då lämnat församlingen. Är det då verkligen en uteslutning? Nej jag tycker det handlar om ett utträde, personen väljer självmant att lämna församlingen och ber inte om ett flyttningsbetyg som är ett krav för att kunna ansluta till en ny församling. Den personen som utesluts för att den saknar flyttningsbetyg är också intressant. Ett flyttningsbetyg känns för mig som något väldigt subjektivt som styrelsen för en församling utfärdar. Om baptisterna ville testa en medlems moral och duglighet, hade det då inte varit bättre att låta personen vara medlem och själva ha gjort en bedömning istället för att utesluta medlemmen. Flyttningsbetyg känns för mig som något från den ”världsliga världen”. Jag uppfattar det som att församlingen ibland talar mot sig själva och det baptismen står för.

En kvinna begär utträde för att hennes far vill detta. Sågs församlingen av många i övriga samhället som något negativt? Ungefär så som vissa människor under 1960-talet såg på Hippiekulturen. Att dessa rörelser protesterade mot det rådande samhället och att vissa ansåg att de måste skydda sina barn från dessa rörelser.

Tabell 10 Uteslutningar och utträden från Gefle Baptistförsamling perioden 1891-1901

		Män	Kvinnor
I Överklass	A	1	
	B		
II medelklass	A	4	
	B	2	
III Bönder och fiskare		3	
IV Yrkesarbetare			
V Arbetare	A	22	
	B	20	95
	C	5	
XX ospecificerade	A		
	B		14
	C		13

⁶⁰ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

	D		
	E	1	5
	F	15	
	G		2

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Under perioden är det 113 medlemmar i åldern 15-30 år som utesluts eller begär utträde, det är 57 medlemmar i åldern 30-45 som utesluts eller begär utträde och det är 21 medlemmar i åldern 45 och uppåt som utesluts eller begär utträde. En medlem som blir utesluten eller begärt utträde har inte placerats in tabellen ovan, då dennes ålder och kön är okänt. Elva personer med okänd ålder finns med i tabellen. Under perioden utesluts tre medlemmar för ”ogudomligt leverne”, en medlem för att den saknar flyttningsbetyg, en medlem utesluts/begär utträde för att hon har övergått till metodisterna, fyra medlemmar utesluts för dryckenskap, två medlemmar för bristande deltagande, sen så finns det några medlemmar som bokförs som uteslutna där det i anmärkningsfältet står fullständigt borta och finns ej. Antagligen har en uppdatering av matrikeln gjorts och detta leder till att församlingen upptäcker medlemmar som inte längre är verksamma i församlingen.⁶¹

Tabell 11 Uteslutningar och utträden från Gefle Baptistförsamling perioden 1902-1906

		Män	Kvinnor
1 Överklass	A		
	B	1	
II medelklass	A		
	B	3	
III Bönder och fiskare			
IV Yrkesarbetare		9	1
V Arbetare	A	2	
	B		8
	C	10	
XX ospecificerade	A	1	
	B		7
	C		4
	D		
	E		
	F		5
	G		8

Källa: Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

⁶¹ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Under perioden är det 20 medlemmar i åldern 15-30 år som utesluts eller begär utträde, där 26 medlemmar i åldern 30-45 år som utesluts eller begär utträde och åtta medlemmar i åldern 45 år och uppåt utesluts eller begär utträde. Under perioden utesluts två medlemmar för kortspel, fyra för nöjen och hela 22 medlemmar utesluts/begär utträde för inblandningen i bildandet av Gefle II Baptistförsamling.⁶²

5.5 Sammanfattande resultat

Resultatet i tabellen ovan blir inte entydigt om vilka det var som blev uteslutna, utan dessa tabeller innehåller även de medlemmar som valt att lämna församlingen själva och de medlemmar där det inte går att utläsa ifall de blivit uteslutna eller själva begärt utträde.

Det var vanligast att medlemmar i åldern 15-30 år blev uteslutna eller begärde utträde, undantaget är under perioden 1902-1906 då det är medlemmar i åldern 30-45 år som utesluts/begär utträde. 22 medlemmar utesluts 1906 för att de väljer att bryta sig ur Gefle Baptistförsamling och bilda Gefle II Baptistförsamling. Det kan tänkas att det var flera etablerade medlemmar som varit med länge i församlingen som utgjorde en stor del av utbrytarna. Därför var det fler äldre personer som blev uteslutna denna period än tidigare. Denna tolkning stöds av att det är en av församlingens tidigare pastorer som är drivande i utbrytningen, han har under perioden 1902-1906 aktivt verkat som predikant i församlingen.⁶³

Under Fredrik Lindbergs sista år (1893) som pastor i Gefle Baptistförsamling utesluts dubbelt så många eller fler ur församlingen i jämförelse med något annat år under perioden 1858-1918. En av anledningarna till detta är att det råder en konflikt bland medlemmarna angående just pastor Lindbergs sätt att arbeta. Detta ledde till att Lindberg avgick som pastor och att ett 30-tal medlemmar försökte bryta sig ut och bilda en ny församling, vilket misslyckades. Skulden för konflikten och de inre stridheterna läggs på medlemmarna medan Lindberg försvaras. ”*Han (Lindberg) var av gud hitsänd och särskilt utrustad att föra fram verksamheten i församlingen*”.⁶⁴

Även fast kvinnorna var en stor majoritet i församlingen så är det jämnt i uteslutningarna mellan könen procentuellt sett. Alltså var det flest män som blev uteslutna eller begärde utträde från församlingen. En intressant iakttagelse är också att en del av de uteslutna varit medlemmar i församlingen länge, dock är det vanligast att de som utesluts bara varit

⁶² Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

⁶³ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg; Andersson & Johansson 1918 sid. 76-86

⁶⁴ Andersson & Johansson 1918 sid. 57

medlemmar i ett eller ett fåtal år, det finns även exempel på medlemmar som utesluts efter några månader i församlingen. Vad gäller klass så var det framförallt arbetarklassen som blev uteslutna eller begärde utträde. Dock kan detta förklaras med att arbetarklassen utgjorde en stor majoritet av församlingen.

Vad gäller anledningar till uteslutningarna vill jag belysa de medlemmar som övergår till mormonerna, metodisterna, en annan onämnd lära och de som bildar Gefle II Baptistförsamling. Dessa människor vill antagligen inte vara kvar i församlingen och församlingen vill inte heller ha kvar dem. Jag anser att det är en uteslutning som skett i samförstånd. Det kan även noteras att endast en medlem av de uteslutna tillhör gruppen XXA, han utesluts vid bildandet av Gefle II Baptistförsamling. Exakt vad som menas med "ogudomligt leverne" och "okristligt leverne och handlande" är svårt att tolka, men antagligen har medlemmarna i fråga på något sätt brutit mot moralen inom församlingen. Vad gäller de medlemmar som blivit uteslutna för "nöjen" (dit dryckenskap och kortspel också kan räknas) så har dessa medlemmar också brutit mot församlingens moral, likaså de som utesluts för otukt. Att handla mot församlingen, församlingens beslut eller pastorn var inte uppskattat under åren 1880-1906, men vad detta exakt innebär är mer svårtolkat. Trots att baptisterna beskrivs som demokratiska så skulle dess medlemmar lyda överheten i församlingen.

Men vad menas med uteslutning för synd eller syndfall? Att medlemmarna antagligen begått någon av de sju dödssynderna som kan kopplas till "världsliga nöjen", troligtvis hade de haft sexuellt umgänge med en eller flera utan att vara gifta eller att de hade uppträtt sexuellt utmanande (då kvinnor). Jag tror att församlingen ogillade "lösaktiga" människor som hade sex för njutning. Äktenskapet var något heligt och sex tillhörde den "världsliga" synden om inte syftet var att addera ett barn till familjen. Sedan tror jag att de medlemmar som utesluts för otukt har brutit mot församlingens morallag precis som de som blir uteslutna för synd.

5.6 Åldersstrukturen inom Gefle Baptistförsamling

Tabell 11 Ålderfördelning i Gefle Baptistförsamling under perioden 1880-1882

	Kvinna	Man	Totalt
Ålder 15-30 år	103	79	182
Ålder 30-45 år	56	44	100
Ålder 45 år och uppåt	23	15	38
Ålder okänd	6	5	12

Källa: Källa: Gefle I Baptistförsamling, matriklar 1880-1908, Arkiv Gävleborg

Tabell 12 Ålderfördelning i Gefle Baptistförsamling under perioden 1902-1906

	Kvinna	Man	Totalt
Ålder 15-30 år	40	16	56
Ålder 30-45 år	99	52	151
Ålder 45 år och uppåt	79	34	113
Ålder okänd	8	3	12

Källa: Gefle I Baptistförsamling matriklar 1880-1908, Arkiv Gävleborg

5.7 Sammanfattande resultat

Under de två första åren av min undersökning råder det en kraftig dominans i församlingen av unga vuxna och då framförallt unga kvinnor. De sista åren har denna dominans minskat och medlemmarna i församlingen tillhör framförallt gruppen äldre vuxna. Under åren 1902-1906 var det många medlemmar som precis fyllt 45 och 46 år, det var även en del som precis fyllt 31, och 32 år.⁶⁵ Detta kan förklara förändringen i församlingens åldersstruktur. En annan förklaring kan vara att församlingen etablerat sig i samhället och att det inte tillkommer så många nya medlemmar till församlingen under årens lopp. Det är snarare de som redan är medlemmar som stannar kvar och blir äldre. Dessutom var det många unga människor som blev uteslutna ur församlingen vilket också kan ha påverkat åldersstrukturen i församlingen.

5.8 Den sociala sammansättningen i Gefle Baptistförsamlings styrelse

Styrelsen i Gefle Baptistförsamling har följande sammansättning: Pastorn (föreståndare), vice föreståndare, kassör, sekreterare och vice sekreterare. Styrelsemedlemmarnas yrke, om de har något förutom sin befattning (pastorn har lön från församlingen, tyvärr framgår det inte hur

⁶⁵ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

mycket) i församlingen är dolt i medlemsmatrikeln.⁶⁶ Pastorn kan med viss tvekan placeras in i medelklassen tycker jag, då han är arbetsledare och utbildad. Pastorns sociala status i församlingen var antagligen den högsta en medlem kunde uppnå men hans ekonomiska status går enligt mig inte att tyda. Antagligen hade övriga styrelsemedlemmar också en hög social status inom församlingen, men deras status socialt och ekonomiskt i samhället går inte heller att tolka. Vad gäller kön är det enbart män som förfogat över posterna i Gefle Baptistförsamlings styrelse under åren 1880-1906. Även bland andra förtroendeuppdrag inom församlingen så som diakoner, körledare, söndagsskolföreståndare, vaktmästare och kyrkans värdar är det enbart män som innehåft dessa uppdrag under åren 1858-1918. Bland organisterna finns det en kvinna nämnd, men det anges inte vilket eller vilka år hon varit verksam.⁶⁷

5.9 Sammanfattande resultat

Det kan konstateras att trots att det fanns betydligt fler kvinnor i församlingen så var det männen som bestämde i församlingen. I lärarkåren för söndagsskolan fanns det kvinnor med men den som bestämde över alla lärare var en man.⁶⁸ Kvinnorna inom Gefle Baptistförsamling har rösträtt vid årsmötena. Men kvinnorna får inte fritt välja sin kandidat utan enbart rösta på vilka män som de ansåg vara bäst lämpade att bestämma över församlingen. Kvinns ställning i Gefle Baptistförsamling var högre än i övriga frikyrkoförsamlingar i Gävle under år 1900.⁶⁹ Dock bestämde männen över församlingen, vilket inte är förvånande. Det som är förvånande är att styrelsens klass är osynliggjord. Om pastorn tillhör medelklassen så lever han av de pengar som församlingen (till största delen arbetarklassen) lyckas införskaffa, vilket jag tycker är ett intressant fenomen. På dagarna drar arbetarklassen in pengar till medelklassen och överklassen genom sitt arbete vilket de dock får betalt för, men på lediga stunder drar de in pengar till bl.a. pastorns lön vilket de inte får betalt för ekonomiskt. Den betalning som församlingsmedlemmarna får är andlig och att de får vara en del av en gemenskap.

⁶⁶ Andersson & Johansson 1918 sid. 103-109

⁶⁷ Andersson & Johansson 1918 sid. 103-109; Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

⁶⁸ Andersson & Johansson 1918 sid. 118

⁶⁹ Se 4.1.1 Forskning

5.10 Information om medlemmarna

Gefle Baptistförsamlings medlemsmatrikel ser ut på följande sätt i kolumnform: Namn, ”karakter”, adress, födelseort med år och dag, vart de har döpts och när, inflyttad, återupptagen, utflyttad, utesluten, död, ”antal obegjutna och okonfirmerade barn” och sist anmärkningar. Dessa olika begrepp är uppställda i en tabellform överst på sidan och följer den ovan nämnda ordningen. Medlemsförteckningen fylls på under kolumnerna med handskrift.⁷⁰

Under åren 1880-1882 är kolumnen namn, ”karakter”, födelseort år och dag, döpt var och när samt ev. död, uteslutning, utflyttning eller inflyttning ifyllt. Medan utrymmet för anmärkningar är till största del outnyttjat. En intressant sak är begreppet ”karakter”. Här finns en stor skillnad mellan män och kvinnor. I fältet ”karakter” efter manliga namn står yrket ofta inskrivet, exempelvis handlare, snickare, målare och arbetare, medan nästan det enda yrket för kvinnorna som står angivet är jungfru. En kvinnas ”karakter” bestäms också ofta av hennes civilstånd och beskrivs i begrepp som madame, mamsell, fru, hustru och änka. Det finns även några enstaka medlemmar som har tomt i sin kolumn för ”karakter” eller var och när de är födda. Däremot är det ifyllt var och när samtliga medlemmar är döpta.⁷¹

Tendens som genomgår matrikeln för perioden 1880-1882 fortsätter under perioden 1882-1884, dock med skillnaden att utrymmet för anmärkningar börjar användas lite mer. Det är några fler människors som inte har adress eller yrke angivet samt att några saknar födelseort och år, dock är dessa ytterst få. Matrikeln för 1884-1885 fortsätter med samma tendens som matrikeln för föregående period och detta gör även matrikeln för 1886-1890. Men under perioden 1891-1901 vid medlem 663 börjar något intressant att hända. Medlemmarnas yrke anges inte i ”karaktärsfältet” lika ofta som tidigare, denna tendens fortsätter under perioden 1902-1906. I ”karaktärsfältet” från och med medlem 663 i matrikeln för perioden 1891-1901 fram till att matrikelns slut så övergår intresset från medlemmarnas yrke till deras civilstånd. Detta gäller både för män och för kvinnor. ”Karaktärs” - och adressfältet lämnas tomt betydligt oftare än i tidigare matriklar. Begreppen madame och mamsell försvinner.⁷² Det kan jämföras med metodistförsamlingen S: T Matheus som i sin medlemsmatrikel har benämningen karaktär och yrke istället för ”karakter” samt att det är viktigt för dem att veta

⁷⁰ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

⁷¹ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

⁷² Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

när en person gick ur statskyrkan samt att kolumnen för uteslutna även har utgången som alternativ.⁷³

5.11 Sammanfattande resultat

Det kan konstateras att under perioden 1880 till någonstans i mitten eller slutet av 1890-talet var det viktigt för Gefle Baptistförsamling att veta sina medlemmars namn, adress, var och när de var födda, var de var döpta samt att det var viktigt att veta vilket yrke medlemmarna hade, alternativt vilket civilstånd en kvinna hade. En början till förändring inleds någonstans i mitten eller i slutet av 1890-talet då intresset för medlemmarnas yrke avtar rejält och fokus läggs mer på medlemmarnas civilstånd, samt att både adress - och "karakterskolumnen" lämnas tom relativt ofta i jämförelse med de tidigare matriklarna. Det absolut viktigaste för Gefle Baptistförsamling var att veta vilket namn deras medlemmar hade och var och när medlemmarna var döpa.⁷⁴

Varför slutar församlingen bryr sig om medlemmarnas yrke? Jag tror att det kan vara så här: En människas yrke tillhör det världsliga, inom församlingen är alla bröder och systrar. Inför gud är alla baptister lika och mer värda än alla "oomvända" även om dessa "oomvända" tillhör adeln. Därför tror jag att baptisterna ansåg att medlemmarnas yrke var ointressant för dem och att medlemmarnas moral istället gick att mäta genom äktenskapet, dvs. en gift medlem som lever ett stilla familjeliv har en högre moral än en ogift medlem.

5.12 Jungfru- och Ynglingaföreningen

Dessa två föreningar är föregångarna till ungdomsföreningen som bildas år 1897. Dessa två föreningar bildades av pastor Backman 1864. Föreningarna har varit verksamma i någon form sedan 1864 med undantag åren 1869-1870. Föreningarna höll möten varannan vecka där de framförallt ägnade sig åt bibelstudier och bön. Ynglingaföreningen har haft lite olika namn genom åren men syftet har varit samma och de har även ägnat sig åt mission i staden, tillskillnad mot Jungfruföreningen. Jungfruföreningen bytte namn till Senapskornet och började då bidra med pengar till söndagsskolan och församlingen. Styrelsen för Jungfruföreningen har enbart bestått av kvinnor förutom att ordföranden har varit man. Som nämns ovan går dessa föreningar ihop och bildar ungdomsföreningen med pastor J. A. Jäder som ordförande, vice ordförande och kassör är män, medan sekreteraren, vice sekreteraren

⁷³ Gävle metodistförsamling, S:t Matheus kyrkoböcker, Arkiv Gävleborg

⁷⁴ Gefle 1:a Baptistförsamling, matrikel 1880-1908, Arkiv Gävleborg

och vice kassören är kvinnor. Dock försämras den fina missionen som Ynglingaföreningen genomfört tidigare av sammanslagningen.⁷⁵

Åqvist visar att intresset för Ynglinga- och Jungfruföreningarna var litet vid centrala sammankomster inom baptismen. Hon menar att föreningarna var av uppbyggande art. Att ungdomar träffades för bibelstudier, bönestunder eller för att samtala kring olika viktiga ämnen för församling. Det fanns ingenstans före år 1891 en ungdomsförening för både manliga och kvinnliga unga baptister. När ungdomsföreningar för bägge könen började bildas efter år 1891 fanns det en oro inom baptismen för att sammanföra unga av olika kön.⁷⁶

5.13 Sammanfattande resultat

Jungfru- och Ynglingaföreningen fanns till för att utbilda och stärka tron hos unga baptister. Det var pastorn som var ordförande i dessa föreningar. Trots att det var en förening för unga kvinnor så var det en äldre man som var ordförande i föreningen. I jubileumsboken är det framförallt Ynglingaföreningens insatser som nämns med beröm och några av de tidigare manliga medlemmarna omtalas också med namn för sina fina insatser. Jungfruföreningen nämns bara i förbifarten och ges inget större utrymme, ingen av de tidigare medlemmarna nämns.⁷⁷ I den nybildade ungdomsföreningen tar männen de tyngsta posterna i styrelsen, men antalet kvinnor och män i styrelsen är jämt fördelat.⁷⁸

Vad betyder begreppen yngling och jungfru? ”En ung man, ofta inte helt fullvuxen eller mogen” och ”Ogift manbar kvinna eller sexuellt orörd kvinna.”⁷⁹ Jungfruföreningens medlemmar tror jag var ogifta och sexuellt orörda kvinnor. Varför tolkar jag begreppet jungfru annorlunda när det gäller jungfruföreningen än vid den sociala klassificeringen? Därför att jag har svårt att se att det fanns flera hundra ogifta kvinnor i församlingen och jag har även svårt att se att församlingen hade en förening för alla som arbetade som jungfru. Jungfruföreningen fanns för unga sexuellt orörda kvinnor medan Ynglingaföreningen fanns till för unga män som inte än var tillräckligt mogna. Detta blir i sig väldigt intressant. En församling med runt 400 medlemmar anser sig behöva föreningar för ungdomar och skilja könen åt. Är detta därför att unga baptister har sämre moral än äldre? Ja jag tror att församlingens bedömning var sådan att moralen hos ungdomen var sämre än hos de äldre,

⁷⁵ Andersson & Johansson sid. 62, sid. 118-124, sid. 39

⁷⁶ Åqvist (red.) 1998 sid. 75-76

⁷⁷ Andersson & Johansson 1918 sid. 60-62

⁷⁸ Andersson & Johansson 1918 sid. 118

⁷⁹ <http://www.ne.se/sve/yngling>; <http://www.ne.se/lang/jungfru/218037>

därför behövde dessa föreningar finnas till för att ungdomarna skulle fostras in i församlingens moral.

6 Avslutning

6.1 Slutsatser

Arbetarklassen var i majoritet i församlingen och medelklassen utgjorde en minoritet i församlingen, medan anslutningen från överklassen var riktigt låg. Procentuellt sett såg fördelningen mellan arbetarklassen och medelklassen lika ut under hela min undersökningsperiod, överklassen lyser med sin frånvaro i början av 1880-talet och den första medlemmen som tillhör överklassen ansluter sig till församlingen under perioden 1886-1890. Vilken klasstillhörighet de kvinnor har som kategoriseras som fruar eller hustrur osynliggörs av matrikeln, men skulle dessa klassificeras utifrån sina mäns yrke så skulle antagligen den sociala sammansättningen se ut på samma sätt som denna undersökning visar. Då de 22 männen som tillhör medelklassen under perioden 1886-1890 inte kan ha fler än en fru var. Fyra till sex män per undersökningsperiod tillhör den ospecificerade gruppen XXA, dessa kan eventuellt flyttas till medelklassen eller överklassen. Då de antagligen var utbildade och kan placeras som högre alternativt lägre tjänstemän. Trots att arbetarklassen utgjorde en majoritet i församlingen så var det personer från medelklassen eller överklassen som bestämde över församlingen. Makten och förtroendeuppdragen inom församlingen tillhörde männen och makten tillhörde män som med viss tvekan kan placeras in i medelklassen.

Det var framförallt kvinnor och då kvinnor från arbetarklassen som sökte sig till Gefle Baptistförsamling. Männen ligger kvar på ungefär samma nivå genom hela min undersökning medan antalet kvinnor ökar i församlingen. Under årsperioden 1880 till 1882 utgjorde människor i åldern 15-30 år den största delen av församlingens medlemmar men detta har ändrat sig vid perioden 1902-1906, då människor i åldern 30-45 år utgör majoriteten av församlingens medlemmar. Detta kan bero på att församlingen inte får så många nya medlemmar utan att det är de som redan är medlemmar som blir äldre. En annan faktor som kan påverka åldersstrukturen är att det framförallt var unga människor som blev uteslutna ur eller begärde utträde ur församlingen.

Fram tills någon gång i mitten eller slutet av 1890-talet var det viktigt för Gefle Baptistförsamling att veta en medlems klass, kön, ålder, adress och vart och när dopet hade skett, samt eventuell död och om en uteslutning eller en återupptagning hade skett. Detta ändrar sig under perioden 1891-1901 då medlemmarnas klass inte är den väsentliga information utan då det är framförallt deras civilstånd som är det viktiga för församlingen att veta. Kvinnor har genom matrikeln ofta betecknats som fruar och hustrur men som nämnt ovan så ändrar sig matrikeln och i karakterskolumnen så skrivs ofta enbart en kommentar om medlemmen är gift eller ogift. Gefle Baptistförsamling övergick från att kategorisera medlemmarna utifrån klass och började istället att kategorisera dem utifrån deras civilstånd. Om innebörden av begreppet *Gesellschaft* kopplas till detta fenomen så kan det sägas att församlingen bidrog till att mer horisontala relationer utvecklades. Det kan tolkas som att medlemmarnas moral avgjorde kategoriseringen, i detta fall avgör civilståndet medlemmarnas ”karakter” istället för klasstillhörighet. Alltså en gift medlem har en högre moral än en ogift. Dock fanns det en skillnad om vilken information som var viktigt när det gäller kön fram till i slutet av 1890-talet. Denna skillnad kan förklaras med att kvinnan vid denna tid var en del av mannen. När hon gifte sig och fick barn så slutade hon att arbeta och stannade hemma för att sköta hus och hem. Kvinnan kanske hade ett extra jobb eller olika ströjobb, men mannen skulle försörja familjen och kvinnan sköta hemmet.

Att veta var och när medlemmarna var döpt var den absolut viktigaste informationen för Gefle Baptistförsamling och detta ändrar sig inte under tidsperioden för min undersökning. Utrymmet för att göra anmärkningar efter medlemmarna börjar användas allt mer ju längre fram i tiden min undersökning kommer.

Jungfru- och Ynglingaföreningen fanns till för att fostra och utbilda unga baptister. Föreningarna bidrog till att upprätt hålla skillnaden mellan könen inom församlingen. Ynglingarna och deras förenings insatser värderades av församlingen högre än jungfruföreningens insatser och dess medlemmar. Ynglingaföreningen finns till för pojkar som ännu inte är mogna och Jungfruföreningen för ogifta kvinnor som var sexuellt orörda.

Det var framförallt unga medlemmar som tillhörde arbetarklassen som blev uteslutna eller begärde utträde ur församlingen. Det är inte förvånande att det var medlemmar ur arbetarklassen som blev uteslutna eller begärde utträde, då arbetarklassen utgjorde en stor majoritet av församlingen, det som är anmärkningsvärt är att det procentuellt sett var framförallt män som blev uteslutna eller begärde utträde. Dock var det under åren 1902-1906

framförallt människor i åldern 30-45 år som uteslöts eller begärde utträde. En av anledningarna till den förändringen kan vara att Gefle II Baptistförsamling grundades av en gammal pastor från Gefle I Baptistförsamling. Pastorn kan ha lockat med sig många äldre och etablerade medlemmar till den nya församlingen.

Hade de unga medlemmarna (framförallt de manliga) svårare att följa moralens väg? Ja mitt resultat visar detta, då det är framförallt unga människor och då män som utesluts. Snittåldern ökar i församlingen och det är unga medlemmar som utesluts. Syftet med Jungfru- och Ynglingaföreningen anser jag var att hålla ungdomen på ”dygdens väg” och för att hålla dem borta från synden så skildes könen åt. Församlingen hade även en rad andra föreningar, med olika mål, men jag tror församlingens syfte med alla föreningar var att öka sin kontroll över medlemmarnas leverne.

Uteslutningarna och utträdena skedde av egen vilja, för att medlemmar handlat mot församlingens styrelse eller för att medlemmarna brutit mot församlingens moral. En person utesluts för att den deltagit i nykterhetsrörelsen samt att några personer utesluts/begär utträde för att de övergått till en annan frikyrka.

Medlemmar kunde uteslutas för att de ägnat sig åt ”världsliga nöjen” som kortspel, detta är ett exempel på synd. Men det finns även de som utesluts för enbart synd eller syndfall. Dessa har begått någon av de sju dödssynderna som kan kopplas till den ”världsliga synden” i detta fall troligtvis något sexuellt. Även de uteslutningar som benämns ”otukt” tycker jag kan placeras in bland dem som utesluts för synd.

6.2 Slutdiskussion

De undersökningar som finns om Gävles frikyrkoförsamlingar visar att det framförallt var arbetarklassen som sökte sig till frikyrkorna. Men det finns några undantag och dessa är Gävle EFS och Gefle Missionsförening, i dessa församlingar är medelklassen i majoritet.⁸⁰ Torbjörn Andersson menar att det vid 1900-talets början fanns två typer av fotbollsföreningar i landet, antingen gentlemannaföreningar eller folkliga föreningar. Medelklassen är den klass som tar kommandot inom fotbollen och i sin tur missionerar sporten till arbetarklassen och då till framförallt unga manliga arbetare. I gentlemannaföreningen så kom merparten av utövarna från medelklassen och i styrelsen för föreningen satt personer från antingen medelklassen eller överklassen. I de folkliga föreningarna så utgjorde arbetarklassen en majoritet av utövarna och

⁸⁰ Palm 1982 sid. 135; Lundkvist 1977 sid. 104-112; Udd 2005 sid. 21-34

i styrelsen för föreningen satt från personer från medelklassen men ibland även en arbetare.⁸¹ Anderssons modell tycker jag mycket väl kan användas på väckelserörelsen i Gävle. Gefle Baptistförsamling och många av de övriga församlingarna i Gävle är vad jag väljer att kalla folkliga församlingar där arbetarklassen utgör en stor del av medlemmarna men att det är medelklassen som styr församlingen. EFS och missionsföreningen i Gävle är gentlemanförsamlingar där medelklassen och överklassen är majoritet. Jag menar vidare att väckelserörelsen alltså ”tillhörde” medelklassen men att dessa ofta missionerade sin tro till arbetarklassen och då framförallt till kvinnor. Men varför väljer ledarna för väckelserörelsen att vara vad som kan kallas ”klassvikare” och införliva sig med arbetarklassen? Det finns två svara på denna fråga anser jag. Det första är att ledarna handlade med religiös övertygelse där det inte spelade någon roll vem som anslöt sig till deras tro så länge de hade den rätta moralen. För ledarna var det lättare att locka arbetare till församlingen då dessa är de som har den största önska om att finna hopp i livet och de var antagligen den klass som helst ville förändra samhället. Det andra svaret är att ledarna för frikyrkorna utnyttjade arbetarklassen för sin egen vinnings skull, alltså använda dem för att nå en framskjuten position i samhället. Lundkvist menar att många predikanter från frikyrkoförsamlingen avancerade till framstående tjänster i samhället då de stöttades av sina rörelser.⁸² Ett exempel på detta är lektorn P.P. Waldenström. Han lyckades med stöd från väckelserörelsen att ta sig in i riksdagen, i början av sin politiska karriär som inleddes runt år 1880 sågs han som väldigt liberal, men ju längre tiden gick framstod han som väldigt konservativ. I början av 1900-talet när han röstades bort från riksdagen jublade folk på gatorna enligt Arbetarbladet. Han var även under sina sista år i riksdagen ett hatobjekt för många liberaler och socialdemokrater.⁸³

Hur kom det sig att det var framförallt kvinnor som sökte sig till Gefle Baptistförsamling? Jag tror att kvinnorna attraherades av möjligheten att känna en trygghet och få vara sin egen. De fick en möjlighet att vara en syster bland många i församlingen och inte bara en del av en man i form av fru eller dotter. Denna möjlighet var det antagligen bara frikyrkorna som erbjöd vid slutet av 1800-talet. Ronny Ambjörnsson skriver i *Den skötsamme arbetaren* att kvinnan var skötsamhetens väktare. Det var kvinnorna som skulle passa barnen och skapa trygga hemförhållanden.⁸⁴ Ambjörnsson menar alltså att Gefle Baptistförsamling attraherade kvinnorna för att de lockades av den skötsamhetsmoral som församlingen stod för. Genom

⁸¹ Andersson 2002 sid. 98-110

⁸² Cornell & Grenholm (red.) 1968 sid. 86

⁸³ <http://arbetarbladet.se/merlasning/ulfiavarshistoria/1.1008421>

⁸⁴ Ambjörnsson 1998 sid. 194

denna moral skulle barnen fostras och skötsamhetsmoralen skulle leda till trygga hemförhållanden. Jag tycker att hans åsikt är för generell men jag tycker att synen på kvinnan som skötsamhetens väktare är intressant. Men jag tror att skötsamhetsmoralen inom Gefle Baptistförsamling lockade kvinnor för att de genom en god moral kunde visa sig jämbördiga med män och i många fall skötte de sig bättre än männen, då de det var flest män som blev uteslutna. Att kvinnor söker sig till Gefle Baptistförsamling ser jag som ett uttryck för kvinnas fria vilja i ett patriarkalt samhälle. Hon får chansen att välja om hon ska vara medlem och kan genom detta val visa sin egen duglighet. Det är få kvinnor som utesluts för att de begått en synd, utan kvinnor utesluts för att de övergår till en annan tro, efter påtryckningar av fadern, giftermål och för att deras man blir utesluten. Kvinnorna var alltså villigare att följa Gefle Baptistförsamlings skötsamhetsideal och bröt inte mot församlingens moral på samma sätt som männen. Allt detta tillsammans kan förklara kvinnornas majoritet i församlingen.

Varför sökte sig arbetarklassen till Gefle Baptistförsamling? Gävle hade precis lämnat det gamla ståndssamhället och övergått till det moderna klassamhället, där arbetarklassen föds och etablerar sig i samhället. För dessa arbetare finns vid denna tid ingenstans i Gävle att ta vägen. Nykterhetsrörelsen börjar etablera sig i samhället under 1880-talet och den socialdemokratiska arbetarrörelsen etablerar sig inte förrän under 1890-talet. Det finns arbetarföreningar under denna tid, men dessa är liberala och till för hantverkare.⁸⁵ Stadens idrottsförening Gefle IF som bildas 1882 är en extrem gentlemannaförening.⁸⁶ Arbetarklassen som i huvudsak flyttar till staden har ingen annanstans att ta vägen än till frikyrkorna. Det råder en konkurrens om medlemmarna mellan frikyrkoförsamlingarna men en konkurrenssituation mellan folkrörelserna har ännu inte uppkommit. Religionssociologen Max Weber har utarbetat en begreppsmodell för den protestantiska delen av kristendomen. Begreppen Weber använder är kyrka och sekt, där statskyrkan är kyrkan och sekten är frikyrkorna. Ernst Troeltsch (1865-1923) som var en tysk sociolog, historiker och teolog gav begreppen en vidare innebörd. Han menar att sekternas medlemmar var människor som var i opposition mot staten och samhället.⁸⁷ Detta förklarar också varför arbetarna sökte sig till Gefle Baptistförsamling, då det framförallt var arbetarklassen som ville förändra samhället. I det moderna samhället som benämns som *Gesellschaft* är medlemmarnas solidaritet horisontal, dvs. deras solidaritet finns hos övriga medlemmar och eftersom arbetarklassen var i klar majoritet så fanns församlingens lojalitet hos arbetarklassen. Inom församlingen bildas

⁸⁵ Lundkvist 1977 sid. 68-70; Cornell & Grenholm (red.) 1968 sid. 158-159

⁸⁶ Andersson 2002 sid. 104

⁸⁷ Palm 1982 sid. 46-47

alltså ett eget samhälle med lojalitet mot de övriga medlemmarna och där norm- och värdesystem skapas som enbart gäller inom församlingen. Ett eget beslut om medlemskap och avhållsamhet från alkohol och världsliga nöjen är exempel på detta. Arbetarna och även kanske kvinnor sökte sig enligt mig till Gefle Baptistförsamling för visa sitt missnöje mot det rådande samhället och de sökte efter en gemenskap och trygghet där individen bedömdes efter sin moral och inte efter sin ekonomiska status.

Udd menar att de tre stora folkrörelserna stod för fromhet, skötsamhet och nykterhet, Lundkvist menar att väckelserörelsen stod för avhållsamhet från världsliga nöjen och alkohol.⁸⁸ Detta är det moraliska arvet från väckelserörelsen. Vilken moral stod då Gefle Baptistförsamling för? För det första att en person inte skulle tvingas att bli medlem som fallet var med Svenska Kyrkan, varje person skulle själv få besluta om medlemskap. Där har vi grunden i församlingens moral eller ideologi, medlemskapet var frivilligt men det krävdes att medlemmen var beredd att följa de lagar församlingen satt upp. Nationalencyklopedin menar att väckelserörelsen ansåg att de som vara medlemmar i en frikyrkoförsamling var mindre syndiga än övriga människor.⁸⁹ Vidare tog Gefle Baptistförsamling avstånd från den sociala strukturen och alla medlemmar var lika inför gud. Uteslutningarna för kortspel och dryckenskap visar att församlingen såg hårt på dessa synder, sen så var även sexuell avhållsamhet viktigt. I vissa fall har detta moraliska arv från väckelserörelsen påverkat hela samhällets moral.⁹⁰ Detta tycker inte jag stämmer för Gävle, antagligen eftersom Gävle är en industristad där arbetarrörelsen växt sig stark. Arbetarrörelsen har troligen påverkat Gävle mer än väckelserörelsen, med facit i hand kan det även konstateras att idrottsrörelsen varit framgångsrik och påverkat Gävle mycket genom årens lopp. Däremot anser jag att Gefle Baptistförsamling bidrog till att lägga grunden för den valfrihet som finns i samhället idag. Den skapade även oskrivna lagar om moral som påverkat samhället under en lång tid. Exempel på detta är många människors skamkänsla kring alkohol och sin sexualitet.

Med denna uppsats som bakgrund skulle jag vilja göra en undersökning om dagens ungdomars syn på baptismen och baptisternas egen syn på att deras medlemsantal sjunker.

⁸⁸ Udd 2005 sid. 42; Cornell & Grenholm (red.) 1968 sid. 86

⁸⁹ <http://www.ne.se/lang/synd>

⁹⁰ Cornell & Grenholm (red.) 1968 sid. 86

8 Käll- och litteraturförteckning

8.1 Otryckta källor

Gävle 1: A BAPTISTFÖRSAMLING, Matriklar och församlingsböcker, 1858-1908, arkivnummer 2241, D1:1, Arkiv Gävleborg

S:t Matheus församlingen, Kyrkoböcker, arkivnummer 5146, D1:2, Arkiv Gävleborg

8.2 Tryckta källor

Andersson, Fredrik, Johansson, Emil (1918), *GEFLE I BAPTISTFÖRSAMLING 11/4 1858-11/1918*. Gävle: Åhsgren & Ericssons Tryckeri, Arkiv Gävleborg, referensnummer 2177

Kortfattad berättelse över Gefle I Baptistförsamling verksamhet vid 85 årshögtiden påskhelgen 1943, Arkiv Gävleborg, referensnummer 2260

Åqvist, Berit (red.) (1998). *Tro, frihet, gemenskap: svensk baptism genom 150 år*. Örebro: Libris

8.3 Muntlig information

Katarina Nordin, Arkiv Gävleborg 2009-05-07

8.4 Litteratur

Andersson, Torbjörn, *Kung fotboll: den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950*, B. Östlings bokförl. Symposion, Diss. Lund: Univ., Eslöv, 2002

Ambjörnsson, Ronny, *Den skötsamme arbetaren: idéer och ideal i ett norrländskt sågverkssamhälle 1880-1930*, 3:e uppl., Carlsson, Stockholm, 1998

Cornell, Jan & Grenholm, Gunvor (red.), *Den svenska historien. 9, Industri och folkrörelser, 1866-1920*, Bonnier, Stockholm, 1968

Fredlund, Helmer, *Väckelsen i staden: väckelse och friförsamlingsbildning i Gävle 1830-1880*, Gästriklands kulturhistoriska fören., Gävle, 1995

Gustafsson, Göran, *Tro, samfund och samhälle: sociologiska perspektiv*, Libris, Örebro, 1997

Johansson, Hilding, *Folkrörelserna i Sverige*, Sober, Stockholm, 1980

Karlsson, Sten O, *När industriarbetaren blev historia: studier i svensk arbetarhistoria 1965-1995*, Studentlitteratur, Lund, 1998

Lindroth, Jan, *Idrottens väg till folkrörelse: studier i svensk idrottsrörelse till 1915*, Diss. Uppsala Univ.: Uppsala, 1974

Lundkvist, Sven, *Folkrörelserna i det svenska samhället 1850-1920*, Univ., Uppsala, 1977

Palm, Irving, *Frikyrkorna, arbetarfrågan och klasskampen: frikyrkorörelsens hållning till arbetarnas fackliga och politiska kamp åren kring sekelskiftet*, Univ., Diss. Uppsala: Univ. Uppsala, 1982

Thurén, Torsten, *Källkritik*, Liber, Stockholm, 2005

Udd Kristina, *Gävles frikyrkor under 1900-talets första decennium: en studie om samfundens sociala sammansättning ur ett klass- och genusperspektiv*, C-uppsats i Historia, Högskolan i Gävle, 2005

Åberg, Ingrid, *Förening och politik: folkrörelsernas politiska aktivitet i Gävle under 1880-talet*, Univ., Diss., Uppsala: Univ. Uppsala, 1975

8.5 Internet referenser

Ulf Ivar Nilsson, Översteprästen som fick en borgerlig begravning, *Arbetarbladet*, 2009, 3 maj, <http://arbetarbladet.se/merlasning/ulfivarshistoria/1.1008421> Läst 2009-05-27

<http://www.baptist.se/omoss.4.36c18fc710767b53215800011861.html> Läst 2009-04-27

Baptism enligt Nationalencyklopedin (2009-05-20)

<http://www.ne.se/enkel/baptism>

Huvudsynder enligt Nationalencyklopedin (2009-05-20)

<http://www.ne.se/huvudsynder>

Jungfru enligt Nationalencyklopedin (2009-05-15)

<http://www.ne.se/lang/jungfru/218037>

Synd enligt Nationalencyklopedin (2009-05-20)

<http://www.ne.se/lang/synd>

Madame enligt Nationalencyklopedin (2009-05-07)

<http://www.ne.se/madame>

Mamsell enligt Nationalencyklopedin (2009-05-07)

<http://www.ne.se/sok/mamsell?type=NE>

Yngling enligt Nationalencyklopedin (2009-05-15)

<http://www.ne.se/sve/yngling>

Läroplanen för de frivilliga skolformerna Lpf94 (2009-05-15)

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1071>